

Statens Stilling til Ubemidlede Alderdomsforsørgelse.

Cordt Trap: Om Statens Stilling til Ubemidlede Alderdomsforsørgelse i flere evropæiske Lande. Kbhvn. 1892. G. E. C. Gad.

Anmeldt

af

Ludvig Bramsen.

Ved denne Bog befinde vi os overfor en flittig Forskers alvorlige og højst samvittighedsfulde Arbejde i en af de vanskeligste Materier. Har man fuldendt Læsningen af de 300 Sider, er det som havde man tilbagelagt en lang, bakket Vej, og adskillige Læsere ville synes, at der næsten kunde tilkomme dem en eller anden Belønning derfor eller i al Fald, at de have ydet Noget, der kunde retfærdiggøre, at de undte sig selv en Opmuntring i en eller anden Retning i den Anledning. Og dog, hvor langt mere anstrængende har den Vej været, som C. Trap har maattet vandre! Det er jo ikke Hundreder men Tusinder af Sider, som han har maattet læse og læse paany, for enkelte Afsnits Vedkommende i udenlandske Bibliotheker, og som han derefter har maattet reproducere i en selvstændig, ved sin Behersket-hed højst tiltalende, Form i et undertiden endog over-raskende smukt Sprog. Der er nogen Grund til at fremhæve saadanne literære Arbejders Fremkomst i vore

Dage, thi det kan jo ikke nægtes, at der fremkommer meget om vigtige Sager af uvederhæftige og overfladiske Skribenter, som endda ofte have haft en betydelig lettere Adgang til Kundskab end Forfatteren af denne Bog. Og de, som skrive om den foreliggende Sag uden forudgaaede, Tid, Penge og Kræfter krævende Studier, have endnu den Fordel, at de ud af deres rige Selv kunne fremsætte deres Tanker og Ideer paa en saadan Maade, at deres Fremstilling bliver »morsommere« end dens kan blive det, som efter Studiet af Decenniers ja Menneskealdres Arbejde paa samme Omraade nødvendigvis maa begynde sin Bog i ydmyg Erkendelse af, at der neppe gives en eneste Tanke, som ikke forud har været tænkt og udtalt, ikke en Kombination, som ikke har været fremsat og drøftet indgaaende, endog inden han selv havde naaet den voxne Alder, og at det Højeste, Nogen i denne Sag tør haabe paa, er at det maatte forundes ham, næsteften for Andre at lette Erkendelsens Vej igennem det Dag for Dag voxende Materiale, at lægge blot en eneste Sten til den Bygning, som de Andre, Forgængerne, have efterladt. Den, som gennem anstrængt Flid har naaet dette Udgangspunkt, han vil i Spørgsmaalet om Ubemidlede Forsørgelse, naar Arbejdsevnen brister som Følge af Svaghed eller Alderdom — et Spørgsmaal af den mest indgribende sociale, politiske og økonomiske Rækkevidde — ikke kunne skrive en Bog, som kan betegnes som underholdende; paa Forhaand maa han give Afkald paa at blive læst af Mængden. Men til Gengæld vil han da ogsaa undgaa at blive underholdende som hin unge Bonde, der i 1891 i vort Folketing, dengang saavel det Berg-Hørupske som det ministerielle Forslag

forelaa til Behandling, indbragte et særligt og i §§ formuleret Forslag om tvungen Livsforsikring for Personer imellem 18 og 50 Aar med Tilføjelse, »at han ikke ansaa sig i Stand til at sige og ej heller havde forsøgt paa at udfinde, hvor mange Mennesker, der findes her i Landet mellem 18 og 50 Aar, da han ikke havde haft noget statistisk Materiale ved Haanden«. Trap har haft sit Materiale baade ved Haanden og i Hovedet; der er intet Tilfældigt løbet ham i Pennen, og man faar det Indtryk, at der i hans Viden ingen Lakune har været af det Slags, som mere eller mindre behændigt maa overdækkes, for at naa hen til det næste, mere sikre, Stade. Han er sig derhos aabenbart bevidst, at naar man skriver en belærende Bog, er man under Ansvar. Denne Bevidsthed faar endog undertiden et stærkere Udtryk, end varmbloedige Læsere kunne ønske, nemlig hvor han forlader den objektive Fremstilling og fremsætter sin personlige Opfattelse; han er da overmaade forbeholden i sin Anerkendelse og om muligt endnu forsigtigere i sin Misbilligelse af de forskellige fremkomne Systemer og Ordninger eller Dele af dem. Det er sandt, at man ikke maa vente det forløsende Ord af Enkeltmand i denne Sag; men altfor mange pro et contra trætte, og der er Steder, hvor man ønsker, at Forf. i sine kritiske Bemærkninger selv havde ladet sig mere henrive af sit Emne og derved revet Læseren med sig. Ingen kan jo tvivle om Tilstedeværelsen af en varm og stærk Betagethed af den store Sag, Forf. har viet sine bedste Kræfter og nogle af sine bedste Aar; men netop derfor vilde man gerne, at han skulde meddele Læseren lidt af sin Varme, selv om derved den akademiske Paaklædning skulde blive lidt derangeret.

— Uagtet den forsigtige Form, har Trap som Regel ment at burde udsondre sin Kritik fra selve sin Fremstilling, og jeg synes, at der ved denne Fremgangsmaade ikke blot ligger en af Spørgsmaalets Vanskelighed paabudt Beskedenhed, men tillige en Hensynsfuldhed imod Læseren, som ugærne under selve Fremstillingen af uden- og indenlandsk Lovgivning vil støde paa lidenskabelige, snart anerkendende, snart nedsættende Udtalelser om de forskellige Love og deres Bestemmelser, alt eftersom de gaar i den Retning, til hvilken Forfatteren personlig hælder og i hvilken Læseren ønskes paavirket, eller i den modsatte. I denne Henseende var Utilfredsheden med visse Afsnit af Arbejderkommissionens Beretning af 1887 — i Modsætning til f. Ex. den svenske samtidige Kommissions Arbejde — ret almindelig og berettiget. Den store Livlighed i Beretningens Stil, som Partistadet førte med sig, kunde ikke opveje den Skade, som tilføjedes Fremstillingens Objektivitet og som forstemte mere, end dens Fejl og Selvmodsigelser.

Fremstillingen omfatter Tyskland, Frankrig, England og Danmark, og den giver en Materialsamling til Alderdomsforsørgelsens Historie paa samme Tid, som den klargør, hvorledes afvigende økonomiske og sociale Betingelser have været bestemmende for den Retning, som Udviklingen i de forskellige Lande har taget. Saavel i Tyskland som i England har det været de gamle Korporationers Undergang ved Storindustriens Fremtrængen, som har sat Arbejderforsørgelsen paa Dagsordenen; men har Oprindelsen været fælles, saa har til Gengæld Forløbet været saa meget mere for-

skelligt, og Forfatteren søger Forklaringen i en Række af samvirkende Aarsager.

I Tyskland havde man fra gammel Tid offentlig-retlige Institutioner med en ret omfattende Arbejderforsikring, nemlig de gamle Bjergværksskasser (Knappschaftskassen). Da man i 1845 i Preussen ønskede at kalde den korporative Organisation til Live paany, havde man derfor lettere ved strax at komme hen til den tvungne Form. Man gav Kommunerne Ret til at tvinge Haandværkssvende og Medhjælpere til at tiltræde de bestaaende Kasser, og siden da er Tvungen ikke forsvundet fra den tyske Lovgivning, men vandt i det Hele langsomt Terrain indtil Firserne, da Bevægelsen, som bekendt, tog Fart og naaede Toppunktet (1889) i den store Lovgivning om tvungen Livrenteforsikring for en Fjerdedel af Tysklands 50 Millioner Sjæle. Allerede i 1848 var der fremkommet forskellige Planer, som forudsatte en forstærket Indgriben fra det Offentliges Side til Fordel for Arbejderforsikringen, men de døde hen, da Reaktionen indtog Pladsen for den Revolution, som havde kaldt Planen til Live, og det blev først i Slutningen af Halvfjerdserne, efter at Socialismens Udbredelse og aggressive Holdning havde fremkaldt en Lovgivning rettet imod den, at Tanken om en statsunderstøttet Arbejderforsørgelse under Sygdom, Ulykkestilfælde og Alderdom, bragtes frem og fik sit første Udtryk i det Forslag til en Ulykkesforsikring, som fremsattes strax efter Nytaar 1880. Der kunde muligvis her for Forf. have været Anledning til at paapege, at den forudgaaede protektionistiske Toldlovgivning havde skabt en Opinion til Fordel for Arbejderne og tillige gjort Arbejdsgiverne mere tilbøjelige til at bringe de materielle Ofre, som

dens Deltagelse i Udgifterne ved Arbejderforsikringen kræver. Den nu bestaaende tredobbelte Lovgivning i Tyskland har haft til Maal, at beskytte Arbejderne imod Nød som Følge af svigtende Arbejdsevne (derimod ikke som Følge af Arbejdsløshed) uden Hensyn til Aarsagen; den syge eller tilskadekomne Arbejder skulde modtages enten af Invaliditets- eller af Ulykkesforsikringen, naar Sygekassen havde opfyldt sin begrænsede Forsørgelsespligt. Forf. viser, hvorledes dette Maal ikke fuldt ud er naaet, først fordi kun Invaliditetsloven og Alderdomsloven omfatter den hele Arbejderstand i Modsætning til Ulykkesforsikrings- og Sygekasseloven, og dernæst fordi den syge Arbejder kun erholder Forsørgelse i 3 Maaneder, paa samme Tid som Invaliditetsloven kun kender midlertidig Invaliditet efter 1 Aars uafbrudt Sygdom. Forf. gengiver ret indgaaende saavel selve Loven af 1889 som dens Forhistorie, men jeg maa indskrænke mig til her at anføre, at de 13 Millioner Mennesker indgaa — uden nogen Handling fra deres egen Side — som tvungne Medlemmer af Invaliditets- og Alderdomsforsikringen, til hvilken de fra deres fyldte 16de Aar ugentlig igennem deres Arbejdsgiveres udrede Indskud eller Præmier i Forhold til deres Løn, saaledes at Arbejdsgiverne ugentlig erlægge lige saa meget som de Forsikrede. Ved Forsørgelsestidens Indtrædelse — det paaregnes at den vil indtræde for omtrent $1\frac{1}{4}$ Million mod 13 Millioner Forsikrede — d. v. s. naar Vedkommende enten bliver Arbejdsinvalid (af anden Grund end Ulykkestilfælde) eller har fyldt 70 Aar, lægges da til den Livrente, som er erhvervet ved egne og Arbejdsgivernes Indskud, en kontant Sum af 50 Mk. aarlig, som Statskassen udreder. Den laveste og den højeste Alderdoms-

rente (henholdsvis for 30 Bidragsaar i laveste Lønklasse og for 50 Bidragsaar i højeste Lønklasse) udgør da Mk. 106,40 og Mk. 191; den laveste og højeste Invaliderente (henholdsvis efter 5 Bidragsaar i laveste og efter 50 Bidragsaar i højeste Lønklasse), derimod Mk. 114,70 og Mk. 415,50. Som Følge heraf ville de 70-aarige være meget stærkt interesserede i at blive »invalidiserede«, og da de i og for sig ville være lidet talrige i Forhold til Arbejdsinvaliderne, vil Loven som særlig Alderdomsforsørgelse kun faa liden Betydning, men desto større som Invalidforsørgelse. Som Invalid skal den anses, som ikke er i Stand til at fortjene et vist Minimum ved et til hans eller hendes Evner og Kræfter svarende Arbejde. Den hele Forsikring bæres af indbyrdes forbundne Forsikringsanstalter i de enkelte Forbundsstater, og Forf.s Fremstilling af det udviklede Apparat og den bureaukratiske Ordning — som dog i sig har optaget en Repræsentation for saavel Arbejdsgivere som for Arbejdere — frembyder saameget større Interesse, som Utilfredsheden med Loven ogsaa i denne Henseende i Tyskland for Tiden giver sig kraftige Udtryk. Om en Overførelse af denne tyske Lov til andre Lande, saaledes som Haabet oftere udtaltes under den tyske Rigsdags Forhandlinger, vil der neppe blive Tale, snarere om indgribende Ændringer i Tyskland, hvis saadanne overhovedet ere gørlige. Forf.s Standpunkt er imidlertid nærmest en Beundring af det store Værk, som er opført i Tyskland ved de 3de Arbejderlovgivninger, hvad Enhver under alt Forbehold i Henseende baade til Bygningens Konstruktion og Indretning naturligvis kan tiltræde.

I England var det ogsaa Storindustriens Frem-

væxt, som drog Spørgsmaalet om Lovgivningsmagtens Indgriben i Ubemidledes Forsørgelse i Forgrunden. Den gamle Lærningelovs faktiske Afskaffelse, der aabnede Adgang til Benyttelsen af Kvinder, unge Mennesker og Børn ved Maskinerne, voldte megen Arbejdsløshed og Fattigbyrden voxede i England ved Aarhundredets Begyndelse paa en foruroligende Maade; saa fulgte i 1815 og 1816 de ulykkeligste Aar, som England har haft. Statsbegrebet var dog paa den Tid mindre udviklet end nu, saa at det ikke kan undre, at de forskellige fremsatte Forslag om kommunale Tvangskasser o. l., som endnu i vore Dage stemme saa lidet med det engelske Folks Tænkemaade, slet ingen Jordbund fandt, hvori de kunde trives. Derimod blev der — første Gang i 1817 — tilstaaet de frivillige Hjælpekasser visse Begunstigelser, for at redde dem fra den truende Undergang, og dette i Forbindelse med den tvingende Nødvendighed for Selvhjælp førte til den forbavsende Udvikling af »the friendly societies«, som hele den paafølgende Tid har været Vidne til. Men disse Foreninger have i det væsenlige kun Sygeforsikringen for Øje, hvorimod Livrenteforsikringen og Livsforsikringen ingensinde har kunnet faa nogen større Udbredelse hos Englands Arbejderbefolkning, uagtet de betydelige Anstrengelser, som Lovgivningsmagten i den Henseende har gjort sig. Uagtet Staten selv har overtaget Livrentetegningen og ved talrige Tillægslove indført Forbedringer og Lettelser, for at gøre den frivillige Statsforsikring populær, bl. a. Postvæsenets Benyttelse som Mellemand imellem Befolkningen og Statsanstalten, saa bekræfter det sig dog fuldt ud i England, hvad man kender ogsaa fra Danmark, at naar Talen er om at sikre sig Sygehjælp og

— især — Begravelseshjælp, kan man faa Smaafolk i Tale; men hellere, end at gøre Indskud til en Livsforsikringsanstalt, sætte Smaafolk deres Sparepenge i en Sparekasse, (alene Postsparekassen i England har jo over 4 Millioner Indskydere) hvorfra de kunne hente dem igen, om fornødent.

Hvor rodfæstet den frivillige Selvhjælp paa Sygeforsørgelsens Omraade i Tidens Løb er blevet i England, kom ret for Dagen, da Præsten Blackley ved et iøvrigt meget primitivt Forslag i 1879 bragte Spørgsmaalet om en Syge- og Alderdomsforsikring paa Dagsordenen i England. Blackley foreslog en tvungen Forsikring for alle Englændere paa den Maade, at Enhver uden Hensyn til Køn eller Stand i Alderen fra 18 til 21 Aar enten paa en Gang eller fordelt paa flere Indbetalinger skulde udrede 10 £, hvorefter da enhver Arbejder skulde være berettiget til en Sygehjælp af 8 Sh. ugentlig og Enhver som gjorde Krav derpaa, Ret til en Alderdomsunderstøttelse fra det 70de Aar af 4 Sh. ugentlig; til nogen statistisk Beregning støttede Blackley sig ikke. Forslaget førte i samme Aar til Dannelsen af »National Provident League«, kom i Sommeren 1880 for Parlamentet for første Gang, senere paany, og i 1885 nedsattes en Kommission for at underkaste det en grundigere Drøftelse. Kommissionens Betænkning, som er dateret Avgust 1887, viser, at der aldeles ingen Stemning fandtes for at røre ved Sygeforsikringen ad den foreslaaede Vej, idet alle Udtalelser for Kommissionen gik imod enhver Tvangsforholdsregel paa dette Omraade. Men ogsaa for en tvungen Alderdomsforsørgelse var Stemningen mildest talt mat og — betegnende nok — mangler der enhver Antydning af Ønsker om direkte Statsbidrag,

som jo i Tyskland tjener som et Slags Undskyldning for den Tvang, som paalægges de Forsikringspligtige i Modsætning til andre Borgere. Ingen Klasselovgivning og intet Statsbidrag syntes altsaa endnu i 1887 at være det fremherskende Standpunkt paa Øriget. Trap standser ved Kommissionsbetænkningen af 1887 for disse Alderdomsforsikringsplaners Vedkommende; men siden da er der imidlertid kommet forstærket Fart i denne store Sags Behandling i England. Blackley selv har, med Opgivelse af sin oprindelige Plan, sluttet sig til et Forslag fra sin Kollega Moore Ede, ifølge hvilket Alderdomsforsørgelsen skulde begynde med det 65de Aar og andrage 5 Sh. ugentlig og Indskudet, som skulde ydes, enten paa en Gang eller i Løbet af 3 Aar (inden 21 Aarsalderen) andrage ca. 13 £. Antallet af 65aarige og endnu ældre Personer i Storbritannien og Irland er omkring 1,840,000. Bidraget skulde udredes med $\frac{1}{3}$ af Stat og $\frac{2}{3}$ af de Paagældende, saaledes at Arbejdsgiveren, hvor en saadan findes, skulde betale det Halve af de Paagældendes Indskud, altsaa den gamle Tredeling. Et andet Forslag af Rankin, Formand i »National Provident League«, gaar ud paa, at enhver Person, som beviser, at han har forskaffet sig selv en Alderdomsforsørgelse paa mindst 6 £ eller højst 16 £ aarlig, skal være berettiget til en Tillægspension af 4 £, hvoraf Staten betaler Halvdelen, Kommunen den anden Halydel. Dernæst har Mr. Bartley foreslaaet en Ordning, som minder stærkt om den danske Lov om Alderdomshjælp. Dr. Hunter har — for Skotland — foreslaaet en anden, der for saavidt nærmer sig den tyske, som Arbejderne deles i Klasser efter deres Arbejdsløn, men saaledes, at i laveste Lønklasse betaler Arbejderen

selv $\frac{1}{6}$, Arbejdsgiveren $\frac{1}{6}$ og Staten $\frac{2}{3}$, i næste Klasse Arbejderen selv $\frac{1}{4}$, Arbejdsgiveren $\frac{1}{4}$ og Staten $\frac{1}{2}$, i 3die Klasse betaler hver $\frac{1}{3}$; Forsørgelsesbeløbet skulde da udgøre henholdsvis 5, $7\frac{1}{2}$ og 10 Sh. ugentlig fra det 65de Aar. — Omtrent for et Aar siden have endelig 70 Parlamentsmedlemmer dannet en frivillig Kommission for dette Spørgsmaals Behandling under »National Provident leagues« Auspicier og Mr. J. Chamberlain blev det overdraget sammen med tre andre Herrer at fremkomme med et Grundlag, paa hvilket derefter denne frivillige Parlamentskommission har udarbejdet et Forslag, som i Sommeren 1892 er kommet frem.

Dette nyeste Forslag er grundet paa Frivillighed, Adgang for alle, Statstilskud, men ikke Arbejdsgiver-tilskud, og 5 Sh. ugentlig fra det 65de Aar, samt Enke- og Børneforsørgelse, dersom den Forsikrede dør, inden han er indtraadt i Forsørgelse eller inden han har faaet den udbetalt i 4 Aar. — Dette Forslag vil imidlertid ikke kunne gengives her med samme Korthed som de øvrige, da det er mere kombineret, især fordi det er baseret saavel paa Livrenter uden som med Kapitalens Tilbagebetaling; men det vil ses, at Spørgsmaalet i England ingenlunde er lagt hen siden Kommissionsbetænkningen i 1887 afgaves, og at der er foregaaet Adskilligt siden Traps Bog sluttedes, som tyder paa, at om end Frivilligheden vil blive opretholdt, er Tanken om Statstilskud dog nu mere i Forgrunden end i 1887.

I Frankrig var man tidligt beskæftiget med Spørgsmaalet om Ubemidlede Forsørgelse under Former, som kunde bevare den Forsørgedes Stilling som »fri Mand«. Allerede i den første Halvdel af 1793 finde vi tvende Dekreter fra Konventet, som paabød, at

Gamle og Arbejdsinvalider skulde forsørges med Penge eller anbringes i Asyl, og at der skulde anlægges en Bog for »den nationale Velgørenhed«, hvori Navnene paa dem, som en saadan Forsørgelse blev tilkendt, skulde indføres. Disse Dekreter delte imidlertid Skæbne med saa mange andre Regeringsdekreter under den store Revolution — de kom ingensinde til Udførelse. Efter Februarrevolutionen i 1848 aabnedes selvfølgelig ogsaa uopholdeligt Forhandlinger om Alderdomsforsørgelsen ligesom samtidigt i Tyskland, men noget umiddelbart Resultat fremgik ikke af den parlamentariske Arbejder-Kommissions Forslag, hvorimod man fra Fyrerne kan paavise en ret tilfredsstillende Udvikling af de frivillige Hjelpekasser i Frankrig, analog med de engelske Kassers. Et væsentligt Fremskridt og et Forspring for England betegnes derimod i Frankrig ved Oprettelsen i Juni 1850 af den berømte Stats-Livrenteanstalt, la Caisse des retraites pour la vieillesse. Den grundedes paa Frivilighed og Selvhjælp, altsaa uden direkte Statstilskud men dog med betydelige Begunstigelser, deriblandt Statskassens Afholdelse af Udgifterne ved Administrationen. Da derhos den for Livrenternes Beregning til Grund lagte Rentefod i Tiden indtil 1886 ikke har været under $4\frac{1}{2}$ % og i 13 Aar endog 5 %, har denne til Tider repræsenteret et ikke ringe indirekte Statstilskud, og Tilgangen til Anstalten har i det hele Tidsrum været livlig, hvortil ogsaa har bidraget, at Maximum for de Livrenter, som kunde erhverves, altid har været ret anseligt, saa at Indskud har været en fordelagtig Pengeanbringelse indtil 1886 og derfor ere blevne gjorte af Middelstanden og tildels ogsaa af velstillede Folk.

I 1886 nedsattes Renten til 4 % og er senere ikke

forandret, uagtet den fastsættes aarlig; samtidigt ordnedes Anstaltens Forhold ved ny Lov, ved hvilken ogsaa Arbejdsinvaliditet toges i Betragtning og Anstaltens Navn forandredestil »Caisse nationale des retraites« etc. for at betegne, at den var bestemt til Adgang for alle Samfundsklasser. Trap har haft Materiale til at angive de gjorte Indskud i denne Livrenteanstalt Aar for Aar, men synes at have manglet tilsvarende Tal for udbetalte Livrenter, i al Fald findes de ikke anført. I det senest udkomne Bind af »Revue sociale et politique« finder jeg for 1890 Antallet af Rentenydende anført som 90,080 Mænd og 76,857 Kvinder, eller ialt 166,937 Personer, som i det anførte Aar erholdt udbetalt 31,722,687 Francs. Af disse havde ca. 60,000 en aarlig Rentenydelse under 50 Francs (gennemsnitlig 29 Francs), henved 70,000 erholdt over 50 men under 200 Francs (gennemsnitlig 101 Francs), hvorefter altsaa ca. 40,000 gennemsnitlig oppebar ca. 575 Francs. Disse Tals Rigtighed forudsat, bekræfte de, at der fra gammel Tid findes Kapitalister blandt de Rentenydende, men de synes vise tillige at et større Antal Personer af Arbejderklassen ere Rentenydere hos Statsanstalten, end Traps Fremstilling (S. 159 og 160) lader formoder, i al Fald lede de 130,000 smaa Pensioner ikke Tanken hen paa velhavende Folks Kapitalanbringelser.

Jævnside med dette store Statsinstitut have, — som Trap viser — de frivillige franske Hjelpekasser udviklet sig fra kun at være Sygekasser (ligesom de engelske) til ogsaa at være Alderdomsforsørgelseskasser, især efter at de — fra 1852 — have faaet direkte Statstilskud. I det nævnte Aar blev 10 Millioner af Carl X's beslaglagte Formue anvist som Grundfond for Statshjælp til

de franske anerkendte Hjælpekasser paa den Maade, at de erholdt Renterne af denne Kapital, hvorhos 200,000 Francs af disse Renter forbeholdtes de Hjælpekasser, som tillige ydede Alderdomshjælp. Da dette Tilskud aarlig forhøjes ved særlige Bevillinger — i 1870 var det 380,000 Francs, 1886: 811,000 Francs, 1887: 817,000 Francs og 1888: 827,000 Francs -- er de gensidige Hjælpekassers Alderdomsforsørgelse kommet til at spille en betydeligere Rolle end i England og andetsteds. Det tør antages, at disse Kasser udbetale ca. 5 Millioner Francs om Aaret til Alderdomsforsørgelse og at Statsforsikringens og Hjælpekassernes Livrentenyderes Antal udgør omkring 200,000 Personer for nærværende Tid.

Naturligvis maa det erkendes, at der ogsaa i Frankrig er en længere Vej frem end tilbage, men den frivillige Forsørgelse saavel med som uden direkte Statshjælp har dog i Frankrig faaet saa megen Udbredelse, at Jordbunden allerede af den Grund har vist sig mindre modtagelig for Tanken om en tvungen Forsikrings Nødvendighed. Alligevel har de østlige Naboers Lovgivning og Tidens hele Retning ogsaa i Frankrig sat sig Spor paa dette Omraade i forskellige Planer, af hvilke dog nogle netop gaa i anti-statssocialistisk Retning. Som saadant maa det af Trap gengivne Forslag fra 1886 af de Mun, Freppel og endnu 7 konservative Politikere betegnes. Det tilsigter Oprettelse af territorialt afgrænsede, obligatoriske Foreninger for Arbejderforsikring imod Sygdom og Alderdom, bestyrede af Arbejdsgivere og Arbejdere, som til Foreningerne indskyde lige store Bidrag, indtil 3 % af Arbejdslønnen. Efter 30 Bidragsaar skal da 30 % af Lønnen udbetales som Pension, der skal kunne overgaa i sin Helhed paa overlevende

Hustruer og paa Børn under 16 Aar med det halve Beløb. Dette Forslag opretholdes endnu af det konservative Parti overfor det af Constans og Rouvier i 1891 fremsatte Forslag, der fremtræder som den nuværende Regerings Forslag efter at det i indeværende Aar (1892) er blevet behandlet og forandret af en særlig Kommission. Dette Forslag gaar ud paa Tilvejebringelse af en Forsikring, til hvilken Arbejdere og Arbejdsgivere hver daglig erlægge 5—10 Centimer i Tiden fra det 25de til 55de Aar, Aaret regnet til 290 Dage. Til det af disse Indskud ved Forsørgelsesalderen fremgaaende Livrentebeløb tilskyder Statskassen da $\frac{2}{3}$, hvorefter Livrenten skal blive fra 300 til 600 Francs efter Indskudenes Størrelse. Under denne Forsikring indgaar Enhver, som henhører under Lovforslagets Samfundsklasser og særlig den hele Arbejderstand af begge Køn med under 3000 Francs i Indtægt, medmindre de Paagældende ved 25 Aars Alderen have afgivet en udtrykkelig Erklæring til Stedets Øvrighed om, at de ikke ville indtræde. Paa den Maade tænkes Friheden bevaret, men Deltagelsen alligevel at skulle blive Reglen, hvilket jo er en ny og ganske fin Tanke. I Modsætning til den tyske Ordning tilsigter derhos det franske Forslag ikke blot at bibeholde de anerkendte Hjelpekasser for Alderdomsforsørgelsen, men der foreslaas endogsaa særlige Fordele for de Forsikrede, som gøre deres Indbetalinger til disse fremfor direkte til la Caisse nationale, Fordele, som især sigte til Forsørgelse af Forsikrede, som blive Arbejdsinvalidere inden det 55de Aar. Forslaget forudsætter en Tilgang af 9,600,000 Francs og et Statstilskud paa 11 Millioner i det første, 16 Millioner i det andet og c. 90

Millioner i det 74de Aar, i hvilket Ligevægt mellem Tilgang og Afgang beregnes at ville indtræde.

Efter Udgivelsen af Traps Bog er der desuden fremsat andre Forslag i Frankrig, saaledes Isamberts, Berards og Papeliers (med Statstilskud, men uden Arbejdsgivertilskud) Ramels (alene ved Arbejdsgiverne) Lacôtes, Chassaings og endnu flere.

Det vil heraf ses, at Sagen er i fuld Diskussion i Frankrig, men de allernyeste Begivenheder lede unægtelig Tanken hen paa, at det sociale Spørgsmaal vil blive udfægtet med ganske andre Midler, end med Reformere paa Arbejderlovgivningens Omraade.

De franske Forhold paa Alderdomsforsørgelsens Omraade ere i høj Grad udviklede, og dette Afsnit vil for Læserne være det vanskeligst forstaaelige af Traps Bog. Det maa derfor beklages, at det udviklede Thema er blevet endnu mindre overskueligt derved, at Statens Livrente-Anstalt og Hjelpekassernes Virksomhed med de dertil hørende Lovgivninger ikke ere holdte ude fra hinanden i den forresten saa udtømmende Fremstilling, som indeholder saa mange Enkeltheder af Interesse. Dertil kommer, at vi netop herhjemme savnede disse Oplysninger for Frankrigs Vedkommende, i al Fald i det her ydede Omfang.

For Danmark giver Forfatteren en Fremstilling af Alderdomsforsørgelsessagens Forløb i en lang Aarrække. Der er næppe noget Forslag, hvad enten det er fremkommet fra Regeringen eller fra Enkeltmand, som ikke faar en ret indgaaende Gengivelse, selv Lundes Forslag om en ved det fyldte 30te Aar begyndende Forsørgelse fremstilles med en vis Udførlighed. Naturligvis sluttet Fremstillingen med en Redegørelse

for Loven af 9de April 1891 om Alderdomsunderstøttelse til værdige Trængende udenfor Fattigvæsenet, og med en Kritik af denne.

Naar man har endt Læsningen af denne Del af Traps Bog, er man i en lignende Stemning som den, hvori man forlader en Kirkegaard, hvor man har fundet gamle Venners mere eller mindre prunkende Gravstene og har skænket hver Enkelts Minde en vemodig Tanke. Alt hvad der er arbejdet, talt og skrevet hjemme som ude om Alderdomssagen er for os sænket i Graven og Traps historiske Fremstilling er som en Nekrolog; den er fremkommet efter Slaget, saa han har kunnet holde Mandtal over alle de Faldne. Den nævnte Lov løste nemlig eller overhuggede Knuden paa en for Danmark særegen Maade, og noget Kendskab til Forholdet i andre Lande eller til Forløbet i vort eget Land har ikke været nødvendigt for at havne i Loven af 1891. Den Grundregel, at enhver Person, som ikke kan ernære sig eller Sine og hvis Forsørgelse ikke paahviler Andre, har Ret til Hjælp af det Offentlige, have vi nemlig haft i umindelige Tider og den er direkte udtalt i vor Grundlovs § 84. Den stedfundne Reform bestaar da i, at Grundlovsbestemmelsen er blevet udstykket i 2de Dele, af hvilke den ene omfatter Personer, som have fyldt 60 Aar, ikke have været straffede, ikke have ført et ødselt Liv og ikke i Løbet af de sidste 10 Aar, forinden Begæring om Alderdomsunderstøttelse fremsættes, har modtaget Fattighjælp eller er fundet skyldig i Løs-gængerier eller Betleri. Den anden Del omfatter saa de Trængende i enhver Alder, som ikke opfylde de nævnte negative Betingelser. Den offentlige Hjælp yde da Kommunerne til den første Afdeling med Statshjælp og Hjælpen

kaldes Alderdomsunderstøttelse udenfor Fattigvæsenet, medens den til den anden Afdeling, som hidtil, udredes af Kommunen alene og kaldes Fattighjælp med dennes Virkninger.

Til denne Ordning ere vi i Løbet af nogle faa Uger af Marts Maaned 1891 naaede, efter at vi i en Snos Aar havde haft Spørgsmaalet til Behandling og søgt Løsningen ad andre Veje, som dog alle som Forudsætning have haft positive Selvhjælpsfordringer og derfor have været i principiel Overensstemmelse med Bestræbelserne i samtlige udenlandske Stater. Vor Regering og Rigsdag have passeret forskellige Stationer i de sidste 10 Aar. Et Folketingsudvalg foreslog i 1882 en billig Livrenteanstalt, aaben for Alle, uden at der stilledes Fordring om direkte offentlige Tilskud; Regeringen fortsatte i 1883 med Forslag om en Anstalt med Stats-tilskud til egne Indskud, aaben for Alle. I 1884 fremkom et andet Regeringsforslag gaaende ud paa Tilskud til Indskud i en Anstalt, som dog kun skulde staa aaben for Ubemidlede, og i 1891 fik vi saa Loven om Forsørgelse uden egne Indskud, altsaa alene ved offentlige Midler. Denne Bevægelse leder Tanken hen paa en Rundrejse, hvor man først naaede Stationen »Selvhjælp«, dernæst »Hjælp til Selvhjælp« for endelig at staa ud paa Afgangstationen, den offentlige Hjælp — Grundlovens § 84, som ironisk er kaldt »Hjælp med Selvhjælp«.

Forfatteren betegner træffende den danske Lov som en Ramme, overleveret de stedlige Myndigheder, særlig Kommunalforbundene, til Udfyldning, hvorved ubestrideligt er opnaaet, at denne Alderdomsforsørgelse føres ud i Livet ved det mindst mulige Apparat, og at der lades

Spillerum aabent for Hensyntagen til de individuelle Forhold i videste Omfang. Men Forf. fremhæver ogsaa, at denne store Elasticitet, eftersom Hjælpen udelukkende ydes af det offentlige, forøger Faren for, at det ikke vil lykkes i Længden at bevare Alderdomsunderstøttelsen en fra den øvrige offentlige Hjælp skarpt adskilt Karakter, især da de opstillede indirekte Selvhjælpsfordringer ere saa beskedne og muligvis faktisk ville blive opfyldte af den private Velgørenhed eller af de Fattiges Kasse, som der i Rigsdagen endog blev henvist til. Lykkes det alligevel at fastholde Sondringen i den offentlige Mening imellem de to Slags offentlig Forsørgelse, vil der paa den anden Side være en endnu alvorligere Fare for, at Loven vil komme til at indvirke nedbrydende paa Selvhjælpsdriften. Det forudsættes jo, at de Paagældende ere »ude af Stand« til at forskaaffe sig det Fornødne til deres Underhold, og hvis Kommunerne, alt som Antallet af Kravene voxer, for at begrænse de ligefrem uhyre Byrder, som Lovens Gennemførelse kan føre med sig, gør Understøttelsen afhængig af, at Ansøgerne slet Intet besidde, vil der kunne forudses et betænkeligt Tilbageslag imod den her i Landet i Forvejen ikke saa stærkt udviklede Selvhjælpsdrift, fordi, som Forfatteren udtrykker sig, »Ingen vil anstrænge sig for at erhverve det, som i samme Maal kan vindes ved at lægge Hænderne i Skødet«, ja som fortabes, hvis man ikke gør det. Forf. mener, at ved strængere Bestemmelser om indirekte Selvhjælp, som iøvrigt ikke er hans Standpunkt, — f. Ex. Højremindretallets Fordring om en for hele Livet indtil det 60de Aar gennemført Selvhjælp — i Forbindelse med en mere bestemt Understøttelse, udtrykt i Loven ved Minimums-Satser, i hvilke Udbyt-

tet af de Paagældendes aarlige Opsparinger vel kom til Afdrag, hvorimod selve Opsparingerne ikke først kunde fordres opbrugte, vilde den paapegede Fare være blevet formindsket, men ganske vist ikke fjernet.

I sin Kritik af den danske Lov udtrykker Trap sig, som altid, maadeholdent, men dog tydeligt nok til, at man sporer et bestemt Mishag med dens Princip. Sætninger som disse: »En formindsket Selvhjælp vil let bringe store Dele af Befolkningen, der hidtil har klaret sig selv, til et Punkt, hvor offentlig Hjælp bliver nødvendig«, eller »Nægtes kan det ikke, at det i og for sig svækker Selvhjælpsinteressen, at Staten uden direkte Medvirkning af de Ubemidlede sørger for deres Alderdom«, fremdeles: »Gøres Modtagelsen af Understøttelsen afhængig af, at Vedkommende slet Intet besidder, skulle de Ubemidlede nok vide at indrette sig paa at opfylde denne Betingelse« — ere ikke til at tage fejl af; udtrykt uden Omsvøb vilde jeg sige, at den danske Lov, for at gøre Forsørgelsen saa »effektiv« som muligt, har heldt Barnet — Alderdomsforsørgelsestanken i evropæisk Forstand — ud med Badevandet.

Er der da Intet at gøre for Konsulerne, som skulle vogte paa, at Staten ikke tager Skade? Trap berører, om end løseligt, det i mine Øjne i denne Henseende væsentligste Punkt, nemlig at Loven er en Lov for ældre og gamle Folk, men ikke nogen Lov om Forsørgelse for Arbejdsudygtige, i Almindelighed ikke nogen Invalidforsørgelseslov i Ordets Forstand. Det er min fulde Overbevisning, fremsat offentlig paa en Tid, da Ingen tænkte paa den nugældende Lov, at hvis vi virkelig kom ind paa en afgiftsfri Forsørgelse, saa vilde en Lovgiv-

ning, omfattende Arbejdsinvalider uden Hensyn til deres Alder, og som til disse stillede visse indirekte eller negative Fordringer, være befriet for de store Farer, som den gældende Lov fører med sig, og vilde betegne en stor og velsignelsesrig Socialreform, som ganske vist vilde have tekniske og finansielle Hindringer at overvinde, men altsaa ikke frembyde ethiske Betænkeligheder. Thi lige saa sikkert som det er, at man kan »indrette sig«, for at bruge Forf.s Udtryk, tildels allerede indretter sig og fremtidigt i betydeligt Omfang — hvis Loven administreres efter sin Aand og Bogstav — vil indrette sig paa med Loven for Øje at kunne melde sig som ubemidlet ved det 60de Aar, lige saa sikkert anser jeg det, at Ingen vilde anlægge sit økonomiske Liv paa den Eventualitet, at han vil blive hjulpet udenfor Fattigvæsenet, hvis han blev uden Indtægt paa Grund af bristende Arbejdsevne. Ved at omdanne Loven i denne Retning, altsaa udslette Alderen og i Stedet fastsætte Arbejdsudygtighed i den voxne Alder som Følge af legemlig Svaghed, hvad dog, naar Alt kommer til Alt, i Virkeligheden falder sammen med Lovens egentlige Grundtanke, antydnet ved de 60 Aar, vil Lovens iøjnefaldende og inden ret lang Tid uholdbare Ubillighed forsvinde, nemlig at yngre Arbejdsinvalider sendes paa Fattigvæsenet og derved oftere ville afskæres fra senere at faa Alderdomsunderstøttelsen, medens 60-aarige raske Folk, som dog have haft Tid og for en Del ogsaa Lejlighed til at erhverve og opspare, erholde Lovens Understøttelse. Samtidig vilde en Basis for en tilfredsstillende Ordning af Forsørgelsen efter den særlige Arbejdsudygtighed, som skyldes Ulykkestilfælde være tilvejebragt, uden at Arbejdsgivernes Medvirkning til Tilveje-

bringelsen af de finansielle Midler til denne Sags Ordning derfor paa nogen Maade behøver at opgives. Derved at Ulykkesforsikringsloven, som burde have været ordnet først, endnu ej er vedtaget, er der endnu en sidste Mulighed for at bringe vor, ved uheldige Omstændigheder saa forfejlede, Socialreform paa Forsørgelsesomraadet, ind i et lykkeligere Spor. Forsømmes denne Mulighed og tilvejebringes der altsaa en særlig Ulykkesforsikringslov som den 4 Gange foreslaaede, der foruden de øvrige store Mangler, vil forøge Ulykkestilfældene for de indbefattede Arbejdere og udelukke Størstedelen af Haandværkerne, ja saa vil en ikke fjern Fremtid faa den Opgave at begynde helt forfra og forkaste de 3 Lovgivninger, som ikke passe ind i hinanden, ikke tilfredsstille Nogen, uagtet de store Ofre, som de paalægge Stat, Kommune og Arbejdsgivere, og som endelig for Alderdomsunderstøttelseslovens Vedkommende — hvis den føres igjennem efter sin Bestemmelse — er faretruende for Befolkningens økonomiske og moralske Udvikling.
